

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola

AMI ET AMILE

**Tradition, techniques et structures poétiques
dans une chanson de geste du début du XIIIe siècle**

AMI ET AMILE

**Hagyományok és költészettechnikai eljárások
egy 13. századi történeti énekben
(Tézisek)**

Koncz Beatrix

2011

Bevezetés

Ami és Amile példaértékű barátságának történetét a középkorban éppúgy ismerték, mint Roland és Olivier, Trisztán és Izolda, vagy éppen a Grál-mítosz hőseinek történetét. Számos nyelven és műfajban megírt változat tanúskodik a napjainkra szinte teljesen feledésbe merült legenda középkori népszerűségéről. Az irodalomkritika a XIX. század végén fedezte fel és kezdett el foglalkozni ezzel a XIII. század elején keletkezett epikus művel. Alapvetően két fő kérdéskör foglalkoztatta az irodalmárokat az *Ami et Amile* történeti ének kapcsán. Az első kérdéskör a mű epikus mibenlétének problematikája: miként vannak jelen egy tradicionálisan gesztaként számon tartott műben más hagyományok (folklór, hagiográfia, regény) elemei? Egészen a második világháború végéig a tudósok csak a mű tágabb értelemben vett eredetének kérdését vizsgálták. Ezek a kutatások a források pontos meghatározására törekedtek. A számos okból kudarcra ítélt vállalkozások arra készítették a pozitivista szemléletű elődöket (Gédéon Huet, McEdward Leach, Alexander Hagerty Krapper), hogy irodalmi oldalról közelítsék meg a középkorból ránk maradt költői szövegeket. A második kérdéskör tehát a narratológiai és költészettechnikai eljárások szerepére koncentrált.

Disszertációnkban a fent vázolt eltérő megközelítési irányok összehangolását, az *Ami et Amile* összetettebb jelentésrétegeinek meghatározását tűztük ki célul. A megvalósítás érdekében strukturalista és narrativista elméletekhez fordulunk. Dolgozatunkban megvizsgáljuk az intertextualitás megjelenési formáit, a mű poétikai, retorikai eljárásait és tematikáját. A geszta-éneket először a hagyományok összefonódása tükrében elemezzük. A disszertációban, az elődök eredményeit a modern narratológia elméleteivel ötvözve, azt szeretnénk kimutatni, hogy nem csak egy formulából és sztereotip motívumokból felépülő epikus műről van szó. A formalizált, ismétlődő és visszatérő elemek mellett nagy számban találunk egyszeri és egyedi motívumokat. Megfelelő szerkezeteket alkalmazva, a szerző narratív sorokká fűzi ezeket az elemeket, s így születik meg a mű cselekménye. Megvizsgáljuk, hogyan épülnek fel azok az alakzatok, amelyek az elbeszélés által a történetet létrehozzák. Milyen kapcsolatban állnak ezek az alakzatok egymással? Milyen szabályok szerint szerveződnek, és milyen módon járulnak hozzá a „narratív feszültség” létrejöttéhez?

1. Források, hagyományok, intertextualitás

A dolgozat bevezetőjeként a világos és rendszeres elemzés érdekében szükségesnek tartjuk a legenda legfontosabb változatainak (*Vita Amici et Amelii carissimorum, Épistule II, Ad Bernardum*) bemutatását, a szöveg műfaji és forrástörténeti problémáinak felvázolását. A műben négy fő hagyomány elemeire bukkanunk: az epika, a folklór, a hagiográfia, valamint a XIII. századi udvari regény hatására. Mint minden középkori szöveg, az *Ami et Amile* történeti ének is modellek bizonyos fokú reprodukciója, ezért a fent említett csoportok szerint vizsgáljuk a különféle intertextusok jelenlétét. Az elemzéshez Paul Zumthor¹ és Michael Riffaterre² elméletei nyújtottak elsődleges segítséget. Az intertextusok sokfélesége „megzavarja” a hagyományos interpretációt. A különböző műfajok együttes jelenléte különféle olvasatokat implikál, s alátámasztja azt a hipotézist, miszerint a tárgyalt epikus költemény már létező elemek átdolgozásának eredménye.

2. Az epikus versszakok (laisse-ek) vizsgálata

Dolgozatunk második fejezetében a mű formai szempontok alapján történő bemutatására kerül sor. A *chanson de geste*-et alkotó tematikai és formai egységeket, a *laisse*-eket vetjük alá alapos vizsgálatnak. Elemzésünk során elsősorban Jean Rychner³ és E. A. Heinemann⁴ megállapításait követjük. A követendő koncepció nem újszerű, ugyanakkor az *Ami et Amile* történeti ének ilyen jellegű elemzésére eddig még nem került sor. Először a változó terjedelmű epikus versszakok első sorait, az ún. „intonációs verssorokat” (*vers d'intonation*) vesszük számba. Ezekben a nyitó verssorokban leggyakrabban valamelyik főhős neve szerepel, de találunk példát szórendi kiemeléssel, kötőszóval, vagy megszólítással kezdődő versszakokra is. A különböző típusú kezdősorok eltérő funkciókkal rendelkeznek. A versszakok végén ún. „zárósorokat” (*vers de conclusion*) találunk. Attól függően, hogy ki mondja, és milyen funkciót tölt be az adott sor, a következő kategóriákba sorolhatjuk: a szerző/előadó tömör konklúziója vagy kommentárja, az egyik szereplő rövid kommentárja, érzelmek, események kifejezése, előretaló rövid

¹ ZUMTHOR, Paul, *Essai de poétique médiévale*, Paris, Seuil, 1972. (2000.)

² RIFFATERRE, Michael, « L'intertexte inconnu », *Intertextualités médiévales*, Littérature, 41, 1981.

³ RYCHNER, Jean, *La chanson de geste. Essai sur l'art épique des jongleurs*, Genève, Droz, 1955.

⁴ HEINEMANN, Edward A., *L'art métrique de la chanson de geste. Essai sur la musicalité du récit*, Genève, Droz, 1993. (Publications romanes et françaises ; 205.)

megjegyzés (prolepszis), és vannak atipikus, egyik kategóriába sem sorolható záró sorok is. Az osztályozás során némiképp eltérünk a más geszták esetében alkalmazott csoportosítástól lévén, hogy a félsorok (*vers orphelin*) rövidegük miatt nem minden esetben alkalmasak konkrét tartam kifejezésére. A kezdő- és záró sorok a versszakok lehangsúlyosabb soraivá válhatnak, keretet biztosítva a szerkezeti és tematikai egységeknek.

Harmadik lépésként a *laisse*-ek terjedelmét, s az ezzel összefüggésben álló tartalmi módosulásokat vizsgáljuk. Legnagyobb számban közepes hosszúságú (11-25 sorból álló) versszakok találhatók az *Ami et Amile*-ban. A szerkezeti vizsgálat során kiderült, hogy az egy versszakon belüli témák száma egyenes arányban változik a verssorok számával. A mű alapos formai és szerkezeti vizsgálata után megállapítható, hogy a szerző hűen követi az epika műfajára vonatkozó legfontosabb alkotási elveket.

3. Formulák és motívumok

A dolgozat előző fejezete, amelyben a versszakok szerkezeti és tartalmi sokszínűségét mutattuk ki, átvezet a strófákon belül található funkcionális elemek, a formularendszerek és a motívumok szisztematikus elemzéséhez. A történeti énekek előadói gyakran ún. „előregyártott” alakzatokhoz, az orális kompozíció nyelvi és stiláris eszközeihez, a formulákhoz nyúltak, hogy általuk megkönnyítsék a nyilvános előadást. Ezek a „legkisebb stilizált kompozíciós elemek”⁵ felcserélhető szócsoportokból állnak, s az előadó szükség szerint variálhatta őket. Az ezekből a formulákból képzett sztereotip motívumok egyetlen *chanson de geste*-ből sem hiányozhatnak. Jean Rychner a „lándzsás rohamot” (*attaque à la lance*) tekinti a leggyakrabban előforduló epikus motívumnak. Ez az elem azonban csak egyszer, hiányos formában bukkan fel az *Ami et Amile*-ban. Ezzel ellentétben, a „igazságtevő párviadal” (*duel judiciaire*) formulái tökéletesen illeszkednek az elődök és kortársak által használt formulákhoz. A stilizált formák egyéb témák és motívumok kifejtésében is megjelennek, így például a keresztény hit, az utazás, az öröm vagy a düh megnyilvánulásaiban. A formulatechnikáról a stilizált közbeszólások és időhatározók szintén bizonyosságot tesznek.

Az epikus kompozícióhoz számos, sztereotip kifejező eszközből felépülő motívum beillesztése és összefűzése is hozzájárul. A motívumok a műben betöltött funkciójuk

⁵ SZABICS, Imre, *Epika és költőiség*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

alapján – Jean-Pierre Martin elmélete nyomán⁶ – az alábbi négy csoportba sorolhatók: kiinduló vétség, minősítő próba, fő próbatétel, dicsőítő próbatétel. Dolgozatunkban az elbeszélés síkján megjelenő motívumokat három fő csoportba soroljuk: epikus, hagiográfiai és népköltészeti elemek. A költemény első részében a leggyakoribb epikus motívumok biztosítják az epikus hangvételt: a lovag felfegyverzése, bajvívások különböző fegyvernemekkel, csataleírás, imák, fenyegetések, küldetések, árulás, sírás és álom. A motívumok megformálásában a *trouvère* nem követi elődjeit, sokkal inkább hagyatkozik kitalációkra, variációkra, mint utánzásra. Ezért a Jean Rychner által meghatározott legfontosabb és leggyakoribb epikus motívumok alapmozdulataikban hiányosan jelennek meg ebben a történeti énekekben. A fejezet következő részében az egyik legfontosabbnak ítélt hagiográfiai motívumot, a leprát vetjük alá alapos vizsgálatnak. Ezzel, s a többi, aprólékos gonddal megjelenített vallásos elemmel törekszik a szerző a középkori erkölcsi rendszer követelményeinek megfelelni. A lepra, mint Isten által küldött büntetés, hozzájárul az önkereséshez, az önismerethez, a test és a szellem különleges viszonyát hangsúlyozza. Az Istenhez vezető utat nem a hőstettek biztosítják, hanem az ő szerető szolgálatában megvalósított cselekedetek, áldozatok. A bűnt és a bűntől való megtisztulást szimbolizálja ez a motívum. A középkori „népi” kultúra a XII. századtól kezdve egyre inkább beszivárog az irodalmi szövegekbe. A fejezet harmadik részében a folklór motívumok epikus műben történő alkalmazásának szerepét vizsgáljuk meg. Olyan elemek felvázolására kerül sor, amelyek lazítják a történeti énekek kötött struktúráját, s a keresztény didaktizmusból eredő szigorúságot. Két fontos népmesei motívumot emeltünk ki: Amile helyettesíti Ami-t a nászágyban (kard a két hálótárs között), gyógyító erejű vérfürdő.

A különböző hagyományokból származó motívumok összefűzése nemcsak a szerző mesterségbeli hozzáértéséről tanúskodik, hanem új jelentésrétegekkel is gazdagítja a művet, amelyek egy komplex értelmezéshez juttathatják el az olvasót. Sokszínűségük ellenére a motívumok a narrációban betöltött szerepük alapján négy csoportba sorolhatók: díszítő elemként funkcionáló, a narráció gyorsítását, a bonyodalmat elősegítő, dinamikus motívumok, és drámai hangulatot, illetve nyugalmat előidéző motívumok. A motívumok mikro-, makro-, és metaszegmentális egységekbe szerveződnek. A motívumok és formulák

⁶ MARTIN, Jean-Pierre, « Les motifs épiques dans Ami et Amile », *Ami et Amile. Une chanson de geste de l'amitié*. Études recueillies par Jean Dufournet, Paris, Champion, 1987. p. 110.

gyakran állandó mondattani szerkezetben fordulnak elő, verstani és stilisztikai igényeket is kielégítenek, amelyek megformálásában kibontakozhat a költő eredetisége.

4. Költészettechnikai eszközök és struktúrák

4.1. Térpoétika és időkonstellációk

Az *Ami et Amile* főhőseinek életét folyamatos vándorlét jellemzi, ezért tartjuk fontosnak, hogy ebben a fejezetben részletesen elemezzük a műben előforduló terek jellegét, funkcióit, szerkezetét és összefüggéseit. A térformák, a helyszínek és észlelési formáik jelentőségét vizsgáljuk a mű szerkezeti egységén belül. A középkori ember térészlelése a XIII. század közepétől kezd átalakulni, az antik hagyományból eredő lineáris helyváltoztatásokat felváltja a szabálytalan alakzatokban történő vándorlás. A tereket betöltő természeti elemek – fa, erdő, víz (tenger) – jelentős szerepet töltek be az indo-európai népek mindennapi életében, s szimbolikus jelentéssel bukkantak fel az irodalmi alkotásokban. Az epikus művek térkonstellációinak vizsgálata során az egyik leggyakrabban feltett kérdés, hogy a lefestett helyszínek milyen mértékben tükrözik a valóságot, s milyen mértékben a szerző képzeletének szüleményei. Mint a legtöbb történeti ének kapcsán itt is megállapíthatjuk, hogy a szerző minimális mértékben vállalkozik egy konkrét topográfia megjelenítésére, a tereket költői programjához igazítja. Az írói szándék kerül előtérbe, amely a különböző helyeket eltérő funkciókkal ruházza fel. Az események alapvetően három fő helyszínen játszódnak: Párizsban, Blaye-ban és egy virágos réten. Meg kell említenünk Riviers-t, amely nagy valószínűséggel egy elképzelt város, s a csodák tökéletes helyszínéül szolgál: itt kerül sor Ami gyógyulására, és Amile gyermekeinek csodás feltámadására is. A szereplők állandó úton léte meghatároz bizonyos szerkesztési elveket, ritmust és egységet biztosít a műnek. Az események két típusú térben játszódnak, egyrészt a városok és várak épített tereiben (Párizs, Blaye), másrészt a természet idilli világában. A két főhős e két típusú tér között ingázik, s eközben zárt és nyílt terek, jó és rossz terek, várakozás és kivonulás ellentétviszonyait fedezhetjük fel. Ezt a két tértípust közelebbről megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy a városi tér lesz az úgynevezett *locus inamœnus*, ahol kellemetlen dolgok és bonyodalmak várnak a főhősökre, ahol újabb és újabb próbatételekkel kerülnek szembe. A nyílt térre, a „másvilágba” (*Autre Monde*) kizárólag csak a beavatottak léphetnek be, illetve, ha valaki olyan próbál szerencsét ezen a

helyen, aki nem beavatott, az nagy valószínűséggel nem jár szerencsével. Hangsúlyoznunk kell, hogy a térváltoztatás dialektikája magában hordozza a szereplők hangulatváltozását is. A különböző terek nemcsak eltérő funkciókkal, szimbolikával rendelkeznek, de különböző szereplők tartoznak hozzájuk.

Tér és idő elválaszthatatlan fogalmak, ezért is záródik ez a fejezet az időbeliség vizsgálatával. A szereplők helyválttatása térbeli és időbeli síkon egyaránt érzékelhető. Az idő hármasság dimenziója bontakozik ki: történelmi idő, amely Nagy Károly korát idézi, krisztusi idő, amely Krisztus életét foglalja magába, s végül az epikus idő, amely visszafordíthatatlanul elvezeti a szereplőket és az olvasót a történet végéhez.

4.2. A szereplők elemzése

Marguerite Rossi szerint a *chanson de geste*-ek szereplőit teljes egészében a cselekmény formálja.⁷ Ezzel az állítással ellentétben, az *Ami et Amile*-ban a szereplők kerülnek előtérbe, s határozzák meg a cselekményt. A fejezet gerincét a „Jó” és a „Rossz” oldalára sorolt szereplők szisztematikus elemzése alkotja. Megvilágítjuk a szereplők alapvető tulajdonságait, indulatokra való hajlamukat, azt, hogy mennyiben felelnek meg egy-egy sztereotip figurának. A szereplők mindegyike, Lubias-t kivéve, hajlamos jó és rossz tett elkövetésére. Többé már nem a feudális társadalom, a lovagi közösség egy-egy tagjáról van szó, hanem individuumokról, akik tudatában vannak saját énjüknek. A műben szereplő karaktereknél felfedezhetjük a személyiségfejlődés első jeleit. A sztereotip, szinte emberfeletti hősokeket felváltják a halandó, érző típusok. A szereplőket legjobban cselekedeteik, megszólalásaik és érzéseik alapján tudjuk jellemezni és narratív szerepüket meghatározni. A nők szokatlanul fontos szerepet töltenek be ebben a költeményben, szinte egyenrangúvá válnak a főszereplőkkel. Ők generálják a konfliktusokat, a nyugvóponton új lendületet adnak a történetnek. A fejezet második része a női gesztusokkal foglalkozik: nevetés, könnyek, ájulás, amelyek egyaránt alkalmasak az öröm és a bánat kifejezésére. A két női főszereplő, Bélissant és Lubias viselkedésének elemzéséből kiderül, hogy Bélissant inkább testbeszéddel fejezi ki érzelmeit, míg Lubias, aki a gonosz női megtestesítője, szinte kivétel nélkül verbális formában nyilvánítja ki érzelmeit és véleményét. A férfiak esetében is gyakran találkozunk az érzelmek testi megnyilvánulásaival. Nem ritka, hogy síró vagy lehajtott fejjel búslakodó férfiakat találunk egy-egy történeti énekben. Az érzelmek ily módon történő lefestése hozzájárul a dramatikus hangvétel megalkotásához.

⁷ ROSSI, Marguerite, « *Huon de Bordeaux* » et l'évolution du genre épique au XIIIe siècle, Paris, Champion, 1975. p. 464.

Elemzésünk rámutat, hogy nincs különbség a férfiak és nők érzelmkifejezésében. A legtöbb esetben e testi megnyilvánulások mögött narratív funkciókat találunk. Vannak olyan érzelmek – a félelem vagy a fájdalom –, amelyek morális, ideológiai vagy vallási töltéssel rendelkeznek, míg mások irodalmi szerepet töltenek be: fokozzák a drámai hangulatot vagy fellendítik az eseményeket. A szereplők természetének és funkciójának vizsgálata is közelebb hoz bennünket a mű és alkotójának megismeréséhez. Láthatjuk, hogy az *Ami et Amile* szerzője játszik a szereplőkkel, szó sincs sztereotip figurák beillesztéséről. Nem állít fel hierarchiát főszereplők és mellékszereplők, férfiak és nők között. Ezekkel a nem megszokott technikákkal tartja fenn mindvégig a hallgató/olvasó figyelmét.

4.3. A mű felépítése, tematikája és szerkezeti egységei

A mű felépítése

A disszertáció utolsó fejezetének első részében a mű tárgyát és legfontosabb témáit igyekszünk bemutatni. A tematikai egységek vizsgálata rámutat, hogy a költemény szerkezeti három nagy egységre osztható: a hősök egymásra találása és Nagy Károly szolgálata; a leprás Ami bolyongása; és Ami gyógyulása. Ezekben a részekben belül több csúcspont is található, s ezért nem beszélhetünk egyetlen központi tárgyról. A fejezetek azonban jól meghatározható ellentétpárok köré épülnek. Az első részben ellentétes oldalon álló személyek/csapatok összecsapásainak lehetünk szemtanúi: először Nagy Károly serege és hűbéresei között, majd Ami és Hardré párviadala következik. A második rész a könyörület és a gonoszság dialektikáját tárja fel, míg a záró rész a belső vívódásokra mutat rá. Itt már nincsenek gonosz testvérek, árulók vagy álnok nők, a hősöknek önmagukkal kell megküzdeniük.

Tematikai egységek

A fejezet második részében három, a műegészt tekintve alapvető fontosságú téma elemzésére vállalkozunk. A kiválasztott témák nem csak az alkotó tehetségét és a mű egyediségét hangsúlyozzák, hanem strukturális funkcióval is rendelkeznek. Az ikerség témája a középkori szövegekben ritkán felbukkanó problémákat vet fel. A szerző nem a jól ismert népi oldalról (igazságtalanul üldözött nő) közelíti meg a problémát, hanem szinte

már metafizikai magasságokba emelve a témát, a kettősség, hasonlóság és azonosság, önkeresés és önismeret problémáival szembesíti a szereplőket és az olvasókat. A „Másik” nélkülözhetetlen szerepet tölt be, mivel tükörképszerű jelenlétével ő adja az identitás létrehozásának feltételeit. Kizárólag egy tökéletes „élő-tükörkép”-en keresztül valósulhat meg a jellemfejlődés, az azonosulás és egy mindent felülmúló barátság. A főhős megkettőződése számos más téma vagy motívum alapjául szolgál, amelyek közül a szerepcserét (*substitution*) emelnénk ki.

A hagyományos epikus stílus egyik fő eleme a keresztény hit. Jóllehet az *Ami et Amile*-ban nem találunk példát a kereszténység nevében indított hadjáratokra, ám ez nem zárja ki a költemény vallásos szellemiségét. Könyörgések, imák, biblikus szekvenciák és utalások, isteni beavatkozások szolgálnak eszközül a szereplők belső életének megvilágításához és az emberi drámák felvillanásához. Racionálisan nem magyarázható események vannak szembesítve a történeti valósággal.

A főszereplők permanens úton léte, utazása, harmadik tematikai tételként egységbe fogja, összefűzi a különböző forrásból származó epizódokat. Ezúttal közeledés-távolodás ellentétével teremti meg a szerző műve „dramatikus” – és nyugvópontjait.

Ismétlések

Az ismétlés az egyik „legősibb és legelterjedtebb költészettechnikai és stilisztikai eljárás, amelynek különböző fajtái és szintjei mind a szóbeli, kollektív költészetben, mind az írásos irodalmi művekben megtalálhatók”⁸. Jelen fejezetben nem az ún. grammatikai párhuzamosságokra kívánunk kitérni, hanem a kompozíció (cselekmény felépítése) szempontjából fontos elemek megismétlődéseit szeretnénk megragadni. Legtöbb esetben háromszoros ismétlődés figyelhető meg. Dolgozatunkban két motívum részletes elemzésével mutatjuk be az ismétlés fontosságát: az angyal háromszor érkezik a földre, hogy közvetítse Isten akaratát; Lubias, a történet Putipharné figurája, háromszor vádolja meg Amile-t hazug módon. A két főhős ugyancsak három alkalommal találkozik a virágos réten, ahol mindannyiszor megismétlődik a viszontlátás öröme, s az elválásból eredő szomorúság. Természetesen találunk kevésbé jelentőségteljes, ugyanakkor többszörösen megismélt motívumokat: az útbaigazító zarándokét, a hírvivő figuráét. Az epizódok tükröződése számos alkalommal a főhősök megkettőződéséből fakad.

⁸ SZABICS, Imre, *Op. cit.*, p. 107.

Oppozíciós struktúrák

A középkor alapvető világszemlélete a „Jó” és a „Rossz” oppozícióján alapszik, amely antitezisek formájában a legtöbb *chanson de geste*-ben megjelenik. Ebben a fejezetben nem az ún. „antitetikus alapigazságokat” kívánjuk felsorolni, hanem azokat az ellentétpárokat vesszük sorra, amelyek elvezetnek a mű mélyebb jelentésrétegeihez. Itt is három fő elemet emelünk ki:

Szépség és csúfság. A középkorban nagy jelentőséget tulajdonítottak a fizikai adottságoknak, amelyekre úgy tekintettek, mint a belső értékek külső megjelenéseire. Ez a szemlélet látszik igazolódni, amikor Ami tökéletes szépségét elcsúfítja a betegség, amelyet lelki tisztátalanságának büntetéseként mért rá Isten. A szerző esztétikai, morális, társadalmi és szimbolikus oldalról is megközelíti a szépség/csúfság problémáját.

Szolgálat és barátság. Az *Ami et Amile* történeti ének egyik fő témája a barátság, mely először csak fegyvertársi viszonyként (*compagnonnage d'armes*) jelenik meg, s csak fokozatosan alakul át lelki barátsággá. A téma legfőbb érdeme abban rejlik, hogy háttérbe szorítja az általános középkori elveket. A barát szolgálata felülkerekedik a feudális rend szolgálatán, a házastársi kötelezettségeken, vagy akár az istenszereteten is.

Mozgás és mozdulatlanság. Ebben a fejezetben a szereplők mozgásából és mozdulatlanságából fakadó személyiségbeli eltéréseket vizsgáljuk. Jól megfigyelhető, hogy azok a szereplők, akik úton vannak, képesek fejlődni, míg a mozdulatlanság egyszerű, változatlan személyiséggel rendelkező figurákat hoz létre. Az utazás tehát nemcsak fizikai helyváltogatás, hanem önkeresés, lelki vándorlás is.

Narratív feszültség (tension narrative)

Az előző fejezetekben ismertettük azokat a költészettechnikai eljárásokat (ismétlések, oppozíciós struktúrák), amelyek segítségével a szerző nemcsak a hallgató/olvasó figyelmét, hanem a folyamatos narratív feszültséget is igyekszik fenntartani. A különféle hagyományok egyesítésének problémája is feszültséget, kíváncsiságot vált ki, s arra ösztönzi a megoldást vágyó olvasót, hogy tovább haladjon a történettel.

A kutatási eredmények összefoglalása

A XIII. századi *Ami et Amile* történeti ének elemzése világosan megmutatja a műfajon belül végbement változásokat. Ezekre a változásokra utalnak a három különféle hagyományból származó intertextusok, motívumok és szimbólumok, amelyek nyilvánvalóvá teszik az udvari regény, a népi hagyományok és a hagiográfiai költemények epikai művekre gyakorolt hatását. Monografikus jellegű elemzésünkben kiderül, hogy az *Ami et Amile* formai szempontból nem sokban tér el a műfaj többi darabjától, a *chanson de geste*-ekre jellemző stilizált költői nyelv benne is felfedezhető, ugyanakkor tartalmi és ideológiai szempontból kevés hasonlóságot mutat velük. A mű sikerének kulcsa a permanens narratív feszültség (*tension narrative*) fenntartásában rejlik, amelyet a legfontosabb szerkezeti sajátosságok – ellentétpárok, ismétlések, előjelek – biztosítanak.

Az *Ami et Amile* főként eszmeiségében tér el a többi korabeli epikus költeménytől, mert a hősei többé már nem a közösség tettein és gondolkodásmódján keresztül érvényesíthetik vágyaikat, hanem egyénekként lelhetnek önmagukra. A mű mindvégig az individuum jelentőségét hirdeti, míg a feudalizmus által megszabott szigorú szerepek háttérbe szorulnak. A mű vallásos színezete részben misztikus olvasatra ösztönöz. Jóllehet személyiségformáló események, egyéni útkeresések jellemzik az egész művet, Isten mindenhatósága végig ott lebeg a hősök feje fölött. Isten, minden létezés oka és célja, mint abszolút mozgatóerő jelenik meg benne.

Az *Ami et Amile* szerzője egy ismert legendaanyagot feldolgozva, az irodalmi hagyomány elemeit felhasználva, s a korabeli közönség esztétikai és morális igényeit kielégítve törekszik az emberi kapcsolatokat eredendően új megvilágításba helyező történet megírására. Eredetiségét tehát a tradíció egyéni értelmezésében és felhasználásában fedezhetjük fel.

A dolgozat részeredményei a következő cikkekben kerültek publikálásra:

Koncz Beatrix: *Ami et Amile, est-ce vraiment une chanson de geste? = « prismes irisés » Textes recueillis sur les littératures classiques et modernes pour Olga Penke qui fête ses soixante années*, szerk. Gyimesi Tímea, Koncz Beatrix, Kőrös Anikó, Kovács Katalin, Pálffy Miklós, Szeged, Klebelsberg Kuno Egyetemi Kiadó, 2006, 147-152.

Koncz Beatrix: *Identité et chanson de geste. Réflexion sur l'identité médiévale dans Ami et Amile = Acta Romanica Tomus XXV*, szerk. Gyimesi Tímea, Kovács Katalin, Penke Olga, Szeged, JatePress, 2007, 7-14.

Koncz Beatrix: *L'espace du Bien et l'espace du Mal dans Ami et Amile, chanson de geste du XIIIe siècle = Revue d'Études Françaises*, Budapest, ELTE Département d'Études Françaises – Centre Interuniversitaire d'Études Françaises, 2008, 183-192.

Koncz Beatrix: *Codes non-langagiers des femmes épiques. L'expression de la joie et de la douleur dans les chansons de geste du cycle de Blaye = Acta Romanica Szegediensis Tomus XXVI*, szerk. Kovács Katalin, Nagy Ágoston, Szeged, JatePress, 2009, 51-59.

Koncz Beatrix : *Le thème du voyage dans Ami et Amile: fragmentation et tension = Studia Iuvenum. Acta Romanica Tomus XXVII*, szerk. Kovács Katalin, Nagy Ágoston, Szeged, JatePress, 2010, 111-120.